

ETNINĖS KULTŪROS GLOBOS TARYBA

Biudžetinė įstaiga, J. Tumo-Vaižganto g. 4-1, LT-01108 Vilnius, tel. (8 5) 210 7161, faks. (8 5) 210 7160, el. p. info@ekgt.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188756614

Lietuvos Respublikos Seimo Kultūros komitetui

2020-06-09 Nr. S-76

DĖL KULTŪROS PAVELDO IŠSAUGOJIMO IR AKTUALIZAVIMO POLITIKOS KONCEPCIJOS PROJEKTO

Etninės kultūros globos taryba (toliau – EKG) išnaginėjo Kultūros ministerijos parengtą Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos koncepcijos projektą (toliau – Koncepcija), kuris 2020 m. birželio 10 d. bus aptartas ir Lietuvos Respublikos Seimo Kultūros komiteto posėdyje. Džiugina, kad Koncepcijoje ne kartą užsiminta apie etninę kultūrą, o jos II skyriuje pateikta esamos situacijos analizė grindžiama Lietuvių etninės kultūros draugijos 2018 m. atlikto *Etninės kultūros vertybinių nuostatų tyrimo* duomenimis. Tačiau turime pastebėti, kad to nepakanka ir atkreipiame dėmesį į Koncepcijos projekto trūkumus. EKG jau pateikė savo pastabas dėl Koncepcijos projekto Kultūros ministerijai 2020 m. gegužės 14 d. raštu Nr. S-74 „Dėl Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos koncepcijos projekto“ ir gavo ministerijos atsakymą 2020-05-26 Nr. S2-1386 (toliau – KM atsakymas), tačiau jame tik labai maža dalimi atsižvelgta į toliau pateikiamas EKG pastabas:

1. Koncepcijos II skyriuje pateikiant esamos situacijos analizę teigiama, kad nepakanka valstybės dėmesio etninės kultūros reiškinių išsaugojimo priemonėms (žr. Koncepcijos 29 punktą), o etnines tradicijas būtina „išsaugoti pagal aiškiai apibrėžtus prioritetus“ (15 punktas). Tačiau Koncepcijos III skyriuje nurodant kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos uždavinius, jų įgyvendinimo kryptis bei rezultatus, etninės kultūros atžvilgiu pateiktos pernelyg siauros nuostatos, neatsižvelgiant į Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymo 4 straipsnyje įtvirtintus etninės kultūros valstybinės globos uždavinius (jų iš viso 15) – toks susiaurinimas akivaizdžiai sumenkina etninės kultūros plėtros galimybes.

2. Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas iš viso nėra paminėtas Koncepcijoje, nors būtent šiame įstatyme yra įtvirtintos teisinės nuostatos formuojant valstybės politiką ne tik etninės kultūros, bet ir nematerialaus kultūros paveldo atžvilgiu. Atkreipiame dėmesį, kad Koncepcijos 6 punkte, kuriame nurodomi teisės aktai, kuriais vadovaujantis rengiama Koncepcija, vyrauja tarptautiniai teisės aktai (tarp jų kai kurie labiau sietini ne su kultūros paveldu, o su aplinkosauga), kai paminėtų Lietuvos Respublikos teisės aktų sąrašas pernelyg ribotas, iš jo eliminuoti atskiroms kultūros paveldo rūšims ir etninei kultūrai skirti teisės aktai (pvz., taip pat nepaminėti Lietuvos Respublikos tautinio paveldo produktų įstatymas, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių įstatymas ir kiti).

3. Koncepcijos projekte atsispindi aiškus siekis apjungti materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo apsaugą, nėra įvardijami abiejų šių paveldo rūšių skirtumai (Koncepcijos 12 ir 13 punktuose pateiktos šių rūšių apsaugos teisės objektų apibrėžtys yra nepakankamos). Tačiau nematerialaus kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančios priemonės turi iš esmės skirtis nuo materialaus kultūros paveldo apsaugos priemonių, kadangi to reikalauja skirtingas materialaus ir nematerialaus paveldo pobūdis. Neveltui UNESCO neįjungė į vieną materialaus ir nematerialaus paveldo apsaugos, savo pateikiamoje kultūros paveldo klasifikacijoje aiškiai atskyrė abi šias paveldo rūšis (žr. nuorodą https://www.researchgate.net/figure/Cultural-Heritage-Classification-From-UNESCO_fig1_267994765), parengė atskirą vien nematerialiam paveldui skirtą

konvenciją (toliau – NKP konvencija) ir įsteigė jos įgyvendinimą užtikrinančią naują instituciją, specialų fondą, ėmėsi atskirų nematerialaus paveldo vertybių sąrašų sudarymo, pasiūlė kiekvienai šaliai nustatyti bendrą politiką, kuria būtų siekiama didinti NKP svarbą visuomenėje ir įtraukti NKP apsaugą į savo numatomas programas (žr. NKP konvencijos 13 straipsnį). Svarbiausia, kad NKP konvencijoje ir kituose UNESCO teisės aktuose nėra jokie siūlymo sujungti į vieną nematerialaus ir materialaus kultūros paveldo apsaugos. Deja, atsakydama į šią EKGKT pastabą KM patvirtino, kad Konceptijoje siekiama abiejų šių paveldo rūšių atžvilgiu formuoti bendrą politiką, neišskiriant jų specifikos: „Konceptijos projekto III ir IV dalyse apibrėžiami tiek materialaus, tiek nematerialaus kultūros paveldo, tarp jų ir etninės kultūros (įvardinant bendru terminu kultūros paveldas) politikos uždaviniai ir jų įgyvendinimo kryptys bei Konceptijos rezultatai“.

4. Konceptijoje sąvokų dalyje nėra aiškiai apibrėžta sąvoka *kultūros paveldas* (jo abstraktus apibūdinimo 8 punkte nepakanka), tačiau toks apibrėžimas yra būtinas, kadangi Lietuvoje ši sąvoka įvardijama skirtingai. Štai Kultūros ministerijos tinklalapyje *kultūros paveldas* apibrėžiamas išimtinai vien kaip materialusis paveldas, žr. <https://lrm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/kulturos-paveldo-apsauga/kulturos-paveldas-lietuvoje>. Kita vertus, Konceptijos projekte akivaizdžiai atsispindi daug platesnė prasmė, apimanti netgi atskirus įvairaus paveldo tipus (daugiausia materialaus paveldo) – istorijos, archeologijos, gamtos objektus ir t.t. Dėl to būtina Konceptijoje apibrėžiant *kultūros paveldą* įvardyti, kad jis susideda iš materialaus ir nematerialaus paveldo, apimdamas didžiąją skirtingų paveldo tipų įvairovę. Taip pat reikėtų paaiškinti ir kitas išvestines nelabai suprantamas sąvokas, kurios toliau atsiranda tekste: pvz., *įtraukiamas paveldas* (minimas Konceptijos 38.4 punkte).

5. Abejonių kelia Konceptijos 5.1 papunktyje pateiktas sąvokos *Kultūros paveldo išsaugojimas* apibrėžimas, kuriame paminėta frazė „sudarant sąlygas visuomenei <...> juo naudotis“ (panaši nuostata yra ir Konceptijos 14 punkte) labiau tinkama nebent tik materialiam paveldui, tačiau siekiant nematerialaus kultūros paveldo ir etninės kultūros išsaugojimo reikėtų vengti tokio vartotojiško požiūrio, nes daug svarbiau puoselėti gyvosios tradicijos visuomenėje tęstinumą (pvz., Kūčių papročius ir pan.).

6. Taip pat Konceptijoje nėra aiškiai įvardytas *kultūros paveldo* ir *etninės kultūros* sąvokų santykis: II skyriuje pateikiant būklės analizę tarsi parodoma etninės kultūros specifika, tačiau III skyriuje kalbant apie Konceptijos uždavinius išryškėja akivaizdus siekis etninę kultūrą sutapatinti su kultūros paveldu. Tačiau etninę kultūrą priskirti vien paveldo sričiai būtų klaidinga – toks priskyrimas galėtų būti tik sąlyginis, panašiai kaip lietuvių kalbos. Etninė kultūra didesne dalimi yra ne paveldas, o tautinė savimonė ir gyvoji tradicija, kuri reiškiasi visose tautos gyvenimo srityse (kultūros, švietimo, mokslo, žemės ūkio, turizmo, vidaus ir užsienio politikos, darbo ir socialinės apsaugos, sveikatos puoselėjimo ir t.t.). Požiūris į etninę kultūrą kaip vien į paveldą Europos integracijos kontekste yra viena iš grėsmių etninės kultūros kaip aktualaus tapatybę formuojančio veiksnio išsaugojimui, o Lietuvos teisės aktuose (Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatyme, Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo įstatyme ir kt.) pabrėžiama tapatybės formavimo funkcija yra deramas saugiklis nuo bandymų etninę kultūrą interpretuoti kaip vartojamą paveldą, bet ne esminę tautos gyvasties išsaugojimo sąlygą.

Remiantis pateiktomis pastabomis, siūlome iš esmės tobulinti Konceptiją, joje atskirai pateikiant materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo (bei etninės kultūros) būklės analizę, uždavinius ir planuojamus rezultatus.

Tarybos pirmininkė

Dalia Urbanavičienė